

לְבַנְיִינָה שֶׁל הַלְבָּה

שיעורי הלכות שבת מפי מו"ר רה"י בביהמ"ד בשבת קודש

מלאכת בונה (3) – דין מטרייה בשבת

וא"כ לפ"ז יש להתיר לכאור' שימוש במטרייה, לכל הפחות אם פתחה מעש"ק, ואולי אפי' בלא פתוחה בעש"ק שהרי זה גג מתקפל וצריך להיות מותר לפתוח בשבת.

בנודע ביהודה⁴ – שנודע בגאונותו, פסק לאסור מדין אוהל ארעי ואוסר אפי' פתוחה מעש"ק מדין אוהל שהוא נושא אותו, ועכ"פ משום מראית עין⁵, ובבאה"ל⁶ מעתיקו ומביא את שאלת הנוב"י שם מדין כסא טרסקל (היינו כסא מתקפל, שאותו התיר השו"ע שם בסעיף ה'), ועונה שבמטרייה צריך לקשור רצועות וחוט של ברזל (מטרייה של פעם) ויש בכך איסור קושר. יתרה מזאת, רצה הנוב"י לטעון שלדעת הרי"ף⁷ הסובר שכל אוהל שיש בגגו טפח הווי אוהל קבע (ובזה אמנם, הרמב"ם⁸ לא הלך עם הרי"ף אלא סובר דהווי אוהל ארעי ואסור רק מדרבנן) ויש בזה שאלה של איסור דאורייתא, וחשש חיוב סקילה. וכותב שם בתשובה שכשהמציאו את המטרייה אנשים רבים, נהגו להקל בדבר ודרש בחומר הדבר ורוב העם התחיל להיזהר!

מאידיך החת"ס⁹ שגם הוא בעל משקל עצום כתב לחלוק (או"ח, עב') והתיר מטרייה ואמר שהעולם במדינתו נוהג להקל דהוי בנין לשעה¹⁰!

בפעם הקודמת עסקנו בנושא פריסת הטלית בשמחת תורה והתרנו משני טעמים –

א. על אף שאוהל הוי אוהל גם בלא מחיצות, זה דווקא כשנעשה לשם אוהל להגנה אבל כאן עושים לשם כבוד התורה והחתנים ולא הוי אוהל, ולכן אפילו אם יהיו מחיצות לחופה מסתבר שזה מותר¹.

ב. מטעם שנושאים את הטלית בידיים, ולכן לא הוי אוהל.

נפק"מ לפריסת טלית ע"ג ס"ת להגנה מפני הגשם, שלטעם הראשון יש לאסור ולטעם השני אפשר להתיר, וכיוון שכל טעם עומד בפ"ע, ניתן להקל גם בזה הלכה למעשה.

אמנם, לפ"ז שאלנו על דין מטרייה או שמשייה שכיוון שנושאים אותה בידיים יש להתיר לשאת אותה, ובזה קי"ל המנהג שאסור ויש להבין.

קי"ל² **שכסא טרסקל**, כסא מתקפל בלשוננו, מותר לפתוח ולסגור ואף שיש בזה לכאור' בנין, משום שהוא עשוי לפתוח ולסגור וזהו סעיף ה' בסימן שטו', וביאר רש"י שהכסא כבר מחובר מעש"ק אלא שהשימוש בו הוא רק כך כשהוא פתוח, ולפ"ז אפילו יש לו מחיצות מותר³.

⁷ שבת נו, ב בדפי הרי"ף.

⁸ פכ"ב הכ"ח.

⁹ שו"ת חת"ס או"ח סי' עב'.

¹⁰ והתיר שם מעוד שני טעמים: א. שלא מצינו במשכן שיהיה אוהל עובר ממקום למקום ע"י האדם עצמו. ב. שאין אוהל דאו' אלא במחיצות המגיעות לארץ כפי שהיה במשכן. ע"ש.

¹ ע"י פסק"ת סימן שטו' הערה 138.

² שו"ע סי' שטו, ה. ע"פ הגמ' בשבת קלח, א.

³ שעה"צ שם סקל"ב.

⁴ מהדורה תניינא, או"ח סי' ל'.

⁵ שע"ת סי' שא, סעיף מ'.

⁶ סי' שטו, ח, ד"ה "טפח".

להיות אהל משא"כ מטריה שעשויה לשם אוהל.

אך נראה, שגם הגר"ע עובדיה זצ"ל יודה להתיר את המקרה שהעלינו בשיעור שעבר, כאשר תלמידי הישיבה רצו להגן על עצמם מפני הגשם בעזרת כסאות שנשאו בידיהם, שהרי הכסא, בניגוד למטריה, אינו עשוי לאוהל, וגם מחזיקים אותו בידיים והוא כטלית להגן על ס"ת.

ז"א שהאג"מ והרב עובדיה באותה דעה שיש לחלק בין טרסקל לאוהל וא"כ הדרא קושיא לדוכתא – מאי שנא מטלית בשמחת תורה שאמרנו להתיר אף בכותל מטעם השני שמחזיקים ביד.

הגרש"ז אויערבך זצ"ל¹⁷ מתרץ ומחלק שמטריה היא אוהל מצד עצמה, אשר אפשר גם לאחוז בה ולהעבירה ממקום למקום, משא"כ טלית שפורסים בידיים שרק ע"י האחיזה היא נעשית נעשה אוהל. ובאמת מוכח כן מגמ"ם¹⁸ להתיר וכנ"ל, אבל במטריה יש לאסור מצד אוהל ולפ"ז גם אם כבר פתוחה מעש"ק יש לאסור מדין אוהל.

סוף דבר לכל דעות הפוסקים יש לאסור שימוש במטריה ואפילו פתוחה מעש"ק –

אם מצד דיני אוהל, ואז אולי אסור מדאורי, או מצד דיני תיקון מנא, ועכ"פ יש כאן גדר שגדרו חכמי הדורות ואין לפרוץ והפורץ גדר ישכנו נחש. (ולפ"ז ה"ה בפתוחה מעש"ק ואם יש להתיר זה רק ע"י גוי).

הפוסקים כולם כתבו נגדו שכבר פשט איסורו בכל ישראל והעושה כן הוי פורץ גדר ובפרט אחרי דברי הנוב"י לאסור¹¹. אמנם ע"י נכרי רצו חלק מהפוסקים להתיר, ואי הוי איסור דרבנן יש להתיר ככלל שבות בשבת שלצורך מצווה (כלומר כאשר לצורך מצווה או לצורך גדול צריך להשתמש במטריה) הקלו חכמים ע"י עכו"ם¹². אבל אי הוי איסור דאורי כמו שכתב הנוב"י – א"א להתיר, שהרי אין להתיר אמירה לעכו"ם באיסור תורה.

העולה עד כה, שיש ג' צדדים בפוסקים:

א. איסור תורה (נוב"י).

ב. להתיר (חת"ס) וזה מצד אוהל.

ג. לאסור מצד פורץ גדר.

והנה, החזו"א¹³ כותב נגד דברי הנוב"י מדין כסא טרסקל דהוי שמוש לפרק ולהרכיב כמו דלת שנפתחת לא הוי בכלל איסור בונה וסותר, ולכן אין כאן אוהל לדעתו. ברם, רצה החזו"א לאסור מטעמים אחרים: מצד של תיקון מנא, שזה כלי רציני לשימוש בכל מקום (עובדין דחול) ומ"מ אוסר משום שגורם פרצה, והדבר מסור לחכמים לאסור והתקבל לאיסור ולכן יש לאסור¹⁴.

אמנם, הרבה אחרונים ביניהם האג"מ¹⁵ חולקים על החזו"א ואומרים שיש בזה אוהל שהרי נעשה לשם צל. וכן טען עליו הגר"ע עובדיה¹⁶ זצ"ל בחילוק פשוט לכאור שאין הנידון דומה לראיה שהרי כסא לא עשוי

הפרצה, וזה יותר חמור מאיסור פרטי ליחיד, כי זה גדר לעם כולו ולדורות".

¹⁵ שו"ת אג"מ חלק או"ח ח"ו, סי' כב'.

¹⁶ חזון עובדיה עמ' שיא'.

¹⁷ שש"כ פכ"ד הערה כא'.

¹⁸ מג"ב.

¹¹ יש לציין כי גם החת"ס כתב שזו לא משנת חסידות והשומר נפשו ירחק.

¹² שו"ע סימן שז, ה. (וע"ע שש"כ פ"ל הערה מה' בשם מנחת שבת שכל דבר שיש להסתפק, אם הוא דבר מצווה, אין להתיר בשבת ע"י שבות דשבות באמירה לנכרי).

¹³ או"ח סי' נב, ו'.

¹⁴ וז"ל שם: "...וגם אוושא מילתא טפי והיכר בו עובדא דחול וגורם פרצה... והרי הדבר מסור לחכמים לגדור גדר במקום

